

Viering in De Tronk - Kerk op IJburg

7 oktober 2007

Lezingen: Amos 8, 4 – 7 en Lukas 16, 1 – 13

Toespraak door Pim Rijnders

Amos blijft in de Bijbel een apart figuur, je zou haast kunnen zeggen, het is een man met gevoel, want misstanden in het sociale domein, zoals dat tegenwoordig heet, stelde hij aan de kaak. Zijn prediking staat model voor sociale rechtvaardigheid. Vanmorgen wil ik graag met u hierop de schijnwerper richten.

Een man, zoals het boekje begint, die onder de veehouders was uit de stad Tekoa. Je zou hem kunnen beschouwen als een soort vakbondsleider avant la lettre die zich er niet voor schaamt de vrouwen van Samaria als 'koeien van Basan' te typeren: een schelwoord, want sociale rechtvaardigheid is in het geding.

Hij schrikt er ook niet voor terug de totale elite van zijn tijd, die zich naar zijn oordeel verrijkt een sneer uit de pan te geven....Zij hebben geen oog voor de hulplozen, de mannen en vrouwen langs de kant van de weg.

Wat me nu het meest opvalt – en hij zou wat dat betreft heel makkelijk in onze tijd passen – zijn kritiek gaat ook uit naar de fundamentele religie, de officiële godsdienst, zoals hij die ontmoette in de synagoges van Beth-el.

Nu hebben we het vanmorgen over een van de oudste schriftprofeeten, en dan blijkt, dat vele eeuwen later, de mens nog niet veel geleerd heeft. Met de lezing over de onrechtvaardige rechter uit het Lukas evangelie blijkt het verhaal over Amos een goede tegenhanger vanuit de hebreeuwse Bijbel te zijn.

Stof genoeg dus om mij nu eens hoofdzakelijk bij dit gedeelte van de Bijbel te houden.

Ik begon er al mee, als schapenfokker-profeet schouwt hij over Israel in de dagen van uzzia, koning van Juda.

Een historisch gegeven dus, geen verhaal als voorbeeld, geen legende. En met al dat onrecht wat hij in de staat ontmoette, is zijn gedreven uitroep niet alleen opvallend, maar ook begrijpelijk te noemen: *Brult JHWH uit Sion, laat hij uit Jeruzalem zijn stem schallen, dan verdorren de weiden der herders en verdroogt de top van de Karmel! 4,1*

Het zal zeker met 'te moeten opvallen' te maken hebben, anders word je niet gehoord. Een adagium, een wet dat nog altijd geldt. De reclamespotjes op de tv zijn er een sprekend voorbeeld van.

Wie was nu deze man eigenlijk, deze profeet? Schapenfokker, veehouder.... een van de velen uit Tekoa.. Zou het hebreeuwse *noqed*, veehouder, dan toch meer een titel zijn, dat veel later is ingevoegd? Vanuit de geschiedenis weten we in ieder geval, dat er in Ugarit in Syrië de *noqedim*, (meervoud van veehouder, noqed) een beroepsgroep, een gilde bestond

die door de koning zelf was benoemd, mensen dus met een maatschappelijke status, die wat in de melk te brokkelen hadden.

Maar omdat Amos zichzelf anders beschrijft dan zo'n zeg maar 'koninklijk ambtenaar belast met veeteeltzaken', lijkt me zo'n functieomschrijving toch ietwat te hoog gegrepen. Wat wel historisch blijkt te zijn is dat Amos van huis uit in ieder geval niet tot de kleintjes onder de kleinvee nomaden behoort te worden gerekend.

Amos stamde af van de grote boeren die hun kudden de steppen instuurden. Dus afgezien van zijn profetische visies die er veelal niet om logen, kon hij die uitspraken doen, juist omdat hij enig invloed moet hebben gehad. Hij moet een rijke veeboer geweest zijn, die met het fokken en scheren, zijn geld verdiende met handel in veevoer, vlees en wol. Op twee fronten een mannetjesputter.

Het blijft een kwestie van reduceren en combineren: Maar waar het mij om gaat, hij was meer dan een gewone schaapsherder, meer dan waarschijnlijk een 'niet weg te denken notabele' van Tekoa.

Allemaal belangrijk om te weten, in hoeverre die Amos in zijn periode ook gezag bezat om iets naar voren te brengen. Waaruit maar duidelijk naar voren komt: Er wordt niet naar iedereen zomaar geluisterd Amos gebruikte zijn gezag, zijn aanzien vooral om sociaal onrecht aan de kaak te stellen.

Heel opmerkelijk is dan Amos' opmerking uit het 7^e hoofdstuk na dat hoogst irriterende optreden in de tijd van koning Jerobeam, toen hij te horen kreeg op te hoepelen, terug naar Juda, en achterna geschreeuwd met de woorden:
eeet daar brood en profeteer daar!

Maar dat ging hem te ver en antwoordde: ik ben helemaal geen profeet, noch een profetenleerling, ik ben veehouder en kweker van moerbij-vijgen. Maar het was de Heer die mij achter de schapen vandaan haalde en tegen mij zei: ga heen, profeteer tegen mijn volk Israel.

Amos geeft even fijntjes aan, dat maar een vrijwilliger is en dus geen broodetende profeet is, een man die tot de gilde van Israëls ja-broer-profeten behoorde. Hij ontkent zelfs geen nabi, profeet te zijn, noch ben-nabi, profetenzoon. Geen hof- of tempelprofeet dus, die in dienst stond van een tempel, zoals gebruikelijk in die dagen.

Wat nu het aardige van Amos is, en in die zin herhaalt zich de geschiedenis ook weer in onze tijd, dat hij zijn kritiek over de bestaande religieuze tradities niet onder stoelen of banken steekt. Hij durft zijn stem te verheffen, net zoals de dominicanen dat pas geleden gedaan hebben met hun voorstel om dat enorme priestertekort te lenigen. Amos provoceert zelfs (de dominicanen daarentegen willen niet provoceren, maar constructief meedenken) door de dag des heren, als een dag van licht om te zetten/ te veranderen in een dag van duisternis, want dan zal het oordeel over de mens geveld worden. Geen dag dus van bevrijding voor Israel, maar een zwarte dag.

Als we zo de teksten van vanmorgen lezen, dan kunnen we enigszins begrijpen dat ook in Amos' periode de sociale huishouding van de staat, dat domein -naar zijn mening- niet voldoet aan de eisen van Tora, waarin de mens centraal staat; De overheid heeft er naar zijn mening geen oog meer voor, en dientengevolge leven de mensen een leven zonder verantwoordelijkheid naar de ander, en feesten er maar lustig op los.

Am 5, 24 Niet het gezang, maar het recht moet als water golven, constant zijn als een waterhoudende beek....

Sociale onrechtvaardigheid en feestvieren botsen. Amos moet geweten hebben dat ook Jesaja het hiermee eens is 1.13 als er staat:

Ik duld ze, de overheid, de elite niet, naast al dat wangedrag!

Frappant is ook de kritiek van Amos op die zogenoemde uitverkiezing van Israel als volk van God: 'voordat ik je in de moederschoot vormde had ik je al uitgekozen, voordat je de moederschoot verliet, had ik je al aan mij gewijd.....' Jer 1,5

Juist die gedachte irriteert Amos in hoge mate en voelde hij zijn kwaadheid opkomen, want als je daar dan prat op wilt gaan: 'aan wie veel gegeven is, wordt ook veel gevraagd', zal hij hebben gedacht.

Zouden wij de teksten van vanmorgen ook niet in dezelfde context, verband of sfeer mogen neerzetten als we het over vandaag hebben? Als we de kranten lezen schreeuwen ons de mensen in de noodlijdende gebieden tegemoet die hulp ontberen; schreeuwen ons de mensen tegemoet die in hongersnood leven en proberen via allerlei gaten en kieren in de mazen van de wetten van landen zich het hoofd boven water te houden? Schreeuwen ons de oorlogen toe waarbij rassenhaat centraal staat, negerend, dat ieder mens niet meer is dan zijn of haar naaste?

Begrijpt u mij goed, ik wijs hierbij niet naar politieke systemen en de mensen die daaraan leiding geven. Als Amos zijn veroordelingen vermeld dan fulmineert hij tegen de ontheiligingen van heilige plaatsen in zijn beperkte omgeving als Gilgal, Dan en Ber sheba (hst 4 en 8). Wij daarentegen, leven in een geglobaliseerde wereld. Via radio en tv worden wij per dagdeel geïnformeerd over sociale onrecht.

Zo om de maand doe ik een viering in het ziekenhuis. Eigenlijk een must voor iedere pastor. Ik kan me dan zo goed dan indenken dat met het aanhoren van dit verhaal over Amos zij hun schouders zullen ophalen. Al dat gedoe van mensen die elkaar dwarszitten elkaar het leven niet gunnen en geen zin er in hebben erover na te denken waar Amos het ten diepste over heeft, het zal hen weinig kunnen schelen. Gezondheid staat voor hen centraal. En niets anders dan dat.

Toch ligt achter het Amos verhaal een wijds uitzicht voor ons allemaal, in welke staat wij ook verkeren gezond of ziek, arm of rijk. Het uitgangspunt voor Amos is zijn wetenschap dat er in het leven een Aanwezige is, die leidraad en kracht bij en in mensen is, in welke hoedanigheid die mens ook in het leven staan.

Dat uitgangspunt bleek toen, maar ook nu vaak ondergesneeuwd niet voor iedereen een bekend gegeven te zijn, dat perspectief van Tora, die goddelijke wet: God liefhebben en de naaste als jezelf .

Als ik dan toch nog even het evangeliieverhaal van vanmorgen mag aanstippen over die onrechtvaardigheid van en door mensen dan stelt Jezus ook in dat voorbeeld die onbekendheid van de werking van die kracht aan de kaak die werking van die (zeg) heilige Geest, zoals wij dat zijn gaan noemen, het uitgangspunt van Jezus woorden en daden, wordt niet opgemerkt, niet herkend.

Zonder die in mensen gelegde werkzame kracht , zonder die bewustwording van die goddelijke kracht, zal de mens in welke hoedanigheid hij of zij ook verkeert, in welk land hij of zij opereert, vanuit welke levensfilosofie hij of zij ook denkt, zonder die bewustwording zal geen Rijk van God ooit gesticht kunnen worden. Zal de mens als 'dolend langs de weg' de oplossing niet kunnen vinden. De verkondiging van de komst van de Messias in het bereiken van het Rijk van God was de opdracht van Amos, de vinger op de zere wond te leggen, waarom dat Rijk uitbleef daarin herkennen wij, vele jaren later Jezus van Nazareth die voorbeeld was en consequent op hetzelfde terrein invulling gaf aan zijn leven.

Wij weten uit de geschiedenis, dat dat je de kop kan gaan kosten, het kruishout staat te wachten. In moderne termen spreken we dan over dat maaiveld waar je niet bovenuit mag komen. Het is ons gegeven de verhalen vanuit het OT als spiegelverhalen voor onszelf te gebruiken; het is ons gegeven dat voorbeeldgedrag van Jezus ernstig te nemen in de wetenschap dat in welke omstandigheid wij ook verkeren, Hij ons de weg heeft gewezen, sociale rechtvaardigheid als doel en opdracht te bevorderen. Met die bewustwording en door zo te handelen zal de mens voldoen aan zijn goddelijke opdracht "de slechte daden van de mensen zal de Heer niet vergeten, omgekeerd zal de Heer, de mens nooit alleen laten in zijn streven goed te doen aan de naaste"
Amos had het wel door!!
Amen